

Papers Produced from PhD Theses Presented at
Institute of Science and Technology, Yıldız Technical University
Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü
Doktora Tezlerinden Üretilmiş Yayınlar

Sigma 3
283-289,
2011

Araştırma Makalesi / Research Article

19. YÜZYIL BAŞLARINDA İSTANBUL'DA DEĞİŞEN KENT YÖNETİM MEKANİZMALARI

Yekta ÖZGÜVEN*

Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Yıldız-İSTANBUL

Geliş/Received: 24.12.2009 Kabul/Accepted: 30.12.2009

ÖZET

II. Mahmud döneminde, 1826 yılına kadar, başkent İstanbul'un kentsel hizmetleri, sadrazamın yönetiminde farklı kişiler ve kurumlar tarafından yerine getirilmektedir. Kentin güvenlik, temizlik, zabıta vb. gibi beledi hizmetlerinin yanı sıra, kent halkının idaresi ve kentin mimari faaliyetlerinden de sorumlu olan bu kişilerin çoğunluğu yeniçeri ordusu üyeleridir. Dolayısıyla, bu ordunun ortadan kaldırılmasıyla beraber, söz konusu görevlerin hangi kişiler veya kurumlar tarafından yerine getirileceği problemi ortaya çıkmıştır. Bu soruna çözüm bulmak amacıyla, özellikle 1830'lu yıllarda yeni yönetim birimleri kurulmuş ve buna bağlı olarak da sorumluluk alanları yeniden tanımlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: İstanbul, kent yönetimi, yeniçeri ordusu, beledi hizmetler.

THE CHANGING URBAN ADMINISTRATIVE AUTHORITIES IN THE BEGINNING OF 19TH CENTURY

ABSTRACT

Through the period of Sultan Mahmud II, until 1826, the municipal administration of capital İstanbul has been performed by different authorities under the directorship of grandvizier (*sadrazam*). These authorities have been responsible from the security, cleaning and municipal police works in addition to public administration and architectural activities of the city. And also most of them were soldier members of the janissaries. With the abrogation of the janissaries, problems such as which urban works have been performed by which authority or association have been appeared. As a solution of these problems, new administrative units have been established and their responsibilities have been re-defined especially in 1830s.

Keywords: İstanbul, municipal administration, janissaries, public administration.

1. GİRİŞ

Klasik dönem Osmanlı kentlerinde, belediyecilik hizmetleri, tanımlanmış ve kurumsallaşmış yönetim birimleri yerine, cemaati esas alan bir yönetim sistemi tarafından yerine getirilmektedir. Sultana, orduya veya vakıflara bırakılmamış olan asayiş, mal nakliyesi, dini temsil, korunma, yapı, çevre ve mimari kontrol gibi temel alanlara ayrılabilen bu hizmetler bütünü, dini, etnik ve mesleki cemaatler tarafından uygulanmaktadır. Bu uygulama biçimi de, yasalaşmış tüzük ve yönetmeliklere değil de, fermanlar ve adli hükümler gibi kimi zaman yazılı olabilen ya da olmayan geleneksel kurallara dayandırılmaktadır [1].

* yozguven@yildiz.edu.tr, tel: (212) 383 26 29

Bu sistemin geçerli olduğu başkent İstanbul'un kentsel idaresinde de, 1826 yılına kadar, sadrazamın yönetiminde, kadılar, subaşılar, bostancı ocakları, şehreminler ve mimarbaşılar olmak üzere hiyerarşik bir yapılanma mevcuttur. Söz konusu tarihte yeniçeri örgütünün kaldırılmasıyla birlikte, kent yönetiminde rol alan bu kurumların da kaldırılarak veya değişime uğrayarak, kent idaresinde ciddi bir dönüşüm yaşanmıştır. Dönemin yaşanan siyasal değişimlerine ve modernleşme hareketlerine bağlı olarak, kent yönetiminde bu geleneksel mekanizmaların yerine bir çeşit belediye örgütlenmesinin benimsendiği görülmektedir.

Bu çalışma, kent yönetim mekanizmalarına ve pratiklerine ait kişi ve kurumlarda meydana gelen dönüşümleri ve yerlerine yapılandırılan yeni kurumları incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, yeniçeri örgütünün kaldırılmasının yalnızca askeri veya siyasal sistemde değil, 19. yüzyıl başlarında kent yönetimi ve mimari yapılanma gibi diğer alanlarda da neden olduğu büyük değişimler ve yenileşmeler incelenecektir.

2. İSTANBUL'UN KENT YÖNEMİNDEKİ AYRIŞMA

2.1. Kadılar ve Subaşılar

Başkent İstanbul, yönetim alanı olarak, "Dersaadet" veya "Mahrusa-i İstanbul" olarak adlandırılan şehir ve "Bilad-ı Selase" olarak adlandırılan Galata, Üsküdar ve Eyüp olmak üzere yetki alanları coğrafi sınırlarla belirlenen dört kadılığa ayrılmıştır [2].

Buna göre; suriçinden karadan Çatalca'ya kadar olan alan Eyüp kadısının; Boğaziçi'nin Rumeli sahili ve devamındaki Kırklareli sınırına kadar olan sahiller ve Bandırma civarındaki Kapıdağı Yarımadası Galata kadısının; Boğaziçi'nin Anadolu sahilleri ve devamındaki İzmit sınırına ve Gebze'ye kadar olan alan Üsküdar kadısının yetki alanı dahilinde bulunmaktadır. Ancak, her biri eşit rütbelere sahip olsa ve her biri doğrudan sadrazama bağlı olsalar da, suriçindeki kadılığın diğerlerinden daha üstün sayıldığı ve diğerlerinden farklı olarak "İstanbul Efendisi" olarak adlandırıldığı görülmektedir [3].

Kadı, görev yetki alanında bulunan mülkiye, zabıta ve belediye işlerine bağlı olarak Osmanlı kent idaresinde, hem beledi ve mahalli, hem de mülki ve idari iktidarın merkezi konumundadır. Kentin güvenliğinin ve temizliğinin sağlanması, inşaat faaliyetlerinin ve çarşı ve pazar gibi ticari alanlardaki etkinliğin denetlenmesi, fiyatların belirlenmesi, esnaf ve zanaatkarların kontrolü, loncaların düzenlenmesi gibi beledi hizmetlerin yanı sıra, ceza ve hukuk alanında da tek yetkili kişi kadıdır [4].

Kadılarının böylesi beledi görevlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için birkaç örnek vermek yerinde olacaktır. 1828 yılında, Karlık ve Topçular bayırlarında uzun süredir biriken molozlar, derenin akışına engel olarak yağmur yağdığı zamanlarda kasabaları su basmakta olduğu için semt halkı tarafından dönemin Eyüp kadısı Kamil Bey'e şikayette bulunulmuştur. Kamil Bey tarafından durumun Bab-ı Ali'ye bildirilmesiyle, gerekli malzemeler temin edilerek, Tersane hapishanesinde mahkumlar tarafından bu alan temizlenmiştir [5].

Diğer taraftan, asayişle ilgili konuları subaşılar, bostancıbaşı ve yeniçeri ağası aracılığıyla yürüten kadıların buldukları her yerde, kendisine bağlı görev yapan bir de subaşı bulunmaktadır. Şehir ve çöplük subaşılığı olmak üzere ikiye ayrılan subaşılar aynı zamanda askerdirler. Subaşının görevleri, gündüzleri çarşı, pazarları ve mahalle aralarını gezerek bu yerlerin temizliğini sağlamak, bozulmuş kaldırımları tamir ettirmek ve yıkılmak üzere olan binaları mimarbaşuya bildirmek, geceleri de kent içinde gezerek uygunsuz kişileri tutuklamak vb. gibidir [5].

Ancak, kadıların bu görevlerini yerine getirebilmeleri için, kent içerisinde hizmet mekanı olarak işlev görecektir herhangi bir özel idare mekanı tanımlanmadığı belirtilmelidir. Diğer bir ifadeyle, kentin kamusal ve beledi hizmetleri, kent içinde hükümet tarafından tanımlanmış resmi binalarda değil, hizmetten sorumlu kişilere bağlı olarak sürekli yer değiştiren kişisel mülklerde yönetilmektedir. Buna bağlı olarak da, kentin tek yöneticisi konumundaki kadılar, bu

görevlerini ikamet ettikleri konaklarında yerine getirmektedirler [6]. Bu nedenle de, yeni bir kadı göreve geldiğinde kadılık makamının kent içerisindeki yeri değişmektedir. Dönemin resmi tarihçisi Ahmed Lütfi Efendi'nin kayıtları, söz konusu durumu tüm açıklığıyla göz önüne sermektedir. Buna göre, 1836-1837 (Hicri 1252) yılında Edirnekapı'da bulunan İstanbul Mahkemesi, ertesi sene kadının değişmesiyle Ayasofya'ya nakledilmiştir [5]. Yönetim kurumlarının herhangi bir mimari temsiliyete sahip olmadıkları bu düzen, aslında geleneksel Osmanlı kent yönetim sisteminin henüz bir kurumsallaşma içerisinde bulunmadığını göstermesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Ayrıca, yalnızca kadının değil, şeyhülislamın da ikamet ettiği konağı aynı zamanda görevlerini yerine getirmek amacıyla kullandığını belirtmekte fayda vardır. Beledi ve hukuksal hizmetlerin yerine getirilmesinde büyük güçlük yaratan bu durumun, kadılık makamının kaldırılışına kadar sürdüğü görülmektedir. 1837-1838 (Hicri 1253) yılında, kadılık dairelerinin bir araya getirilerek, şeyhülislam kapısının da mahkemeleri içerecek uygun bir yere sahip olması nedeniyle, İstanbul Mahkemesi ve kadılık, Bab-ı Meşihat'a devredilmiş ve böylece mahkeme işlerinde kolaylık sağlanmak istenmiştir [3,5].

2.2. Mahalle İmamları, Muhtarlıkların Kurulması

Geleneksel bir Osmanlı kenti, dini bir merkez etrafında örgütlenen ve aynı etnik sınıf veya aynı din mensuplarının bir arada yaşadığı en temel yerleşim birimi mahalleler biçiminde örgütlenmiştir. Bu mahallelerde bulunan cami imamları, kadının temsilcileri olarak görev yaparken, bunun bir sonucu olarak camiler de dini işlevlerinin yanı sıra aynı zamanda mahallelerin idare merkezleri konumundadırlar [7]. Gayrimüslim mahallelerinde imamların yerini cemaatin dini lideri, ticaret bölgelerinde ise lonca reisleri almaktadırlar.

Mahalle sakinlerinin doğum, ölüm, evlenme, boşanma ve nakil gibi nüfus işlemlerinin yanı sıra, halkın medeni durumunun kayıtlarını tutmak ve ölü gömme iznini imzalamak gibi görevleri bulunan imamlar, aynı zamanda mahalle sakinleri arasındaki sorunları çözümleyerek, mahalle içerisindeki olayları da kontrol etmektedirler [4]. Tüm bu görevlerini camide ve caminin diğer hizmet binalarında yerine getiren imamlar, sahip oldukları hem dini yetkileri hem de idari yetkileri ile, 1829 yılına kadar, mahallelerin en üst otoritesini tanımlamışlardır.

Temel belediye hizmetleri yerel bölge sakinleri tarafından yerine getirilen ancak kent yönetimi tarafından denetlenen klasik dönem Osmanlı kenti bu yönüyle varlığını, II. Mahmud dönemine kadar sürdürmüştür. Ancak, söz konusu dönemde, kentin belediyeçilik hizmetlerinde yapılan bir takım yenileşme hareketleri ile, mevcut mahalle yönetim sistemine de yeni bir düzenleme getirilerek, muhtarlık sistemi uygulamaya konulmuştur. Buna göre, artık devletin ya da kentsel yönetimin mahallelerdeki en üst düzey yetkilisi dini temsilciler yerine, muhtarlar olacaktır. Mahallelerde halkın güvenliğinin sağlanması, mahalle sakinlerinden ayrılanların veya mahalleye yeni yerleşenlerin kayıtlarının tutulması gibi, imamların sahip oldukları din dışı sorumlulukları muhtarlara verilmiştir. Her mahallede "muhtar-ı evvel" ve "muhtar-ı sani" ünvanları ile olmak üzere seçimle göreve gelen iki muhtar, halk ile hükümet arasındaki ilişkilerde aracılık yapma görevini üstlenmişlerdir. Böylece, hükümetin yerel temsilcisi olan muhtarların, Dersaadet ve Bilad-ı Selase'de erkeklerin sicil defterlerine kaydedilmesi, mahalleye giriş ve çıkışların kontrol edilmesi sisteminin devamının sağlanması ve imamların bunu müsamaha edememesi amacıyla, özellikle güvenilir kişilerden atanmasına özen gösterilmiştir [5]. Ergin, bu konuyla ilgili olarak, mahallenin tek amiri olan imamların, mahalle sakinlerini istedikleri gibi idare etmelerinin ve çoğu zaman uyguladıkları şiddetin engellenmesi, halkın böylesi durumlara maruz kalmasının engellenmesi ve karşılıklı görüşmelerle mahallelerin yönetilmesini sağlanması amacının etkili olduğunu ifade etmektedir [4].

1829 yılında ilk olarak başkent İstanbul'da uygulamaya konulan muhtarlık sistemi, daha sonra imparatorluk genelinde uygulanmıştır. Vergilerin düzenli olarak toplanabilmesi ve askere alınacak kişileri belirleme amacıyla uygulanmaya başlanan nüfus sayımı gereğince,

imparatorluğun her kentinde ve her Müslüman ya da Müslüman olmayan mahallede bir muhtarlık kurulmasına çalışılmıştır. Ancak, 1836 yılından itibaren ülke genelinde her mahallede, merkezi devletin bir temsilcisi bulunacaktır [8].

2.3. Bostancıbaşılar ve Bostancı Ocakları

1826 yılında yeniçeri örgütünün kaldırılışına kadar, başkent İstanbul'un asayişi dört idari bölgeye ayrılmış ve dört ayrı örgüt tarafından sağlanmıştır. Buna göre; Saray-ı Hümayun (Topkapı Sarayı) civarı, Ayasofya, Hoca Paşa ve Ahırkapı civarının zabıtası cebecibaşılar; Kasımpaşa ve Galata'nın zabıtası Kaptan Paşa; Tophane tarafları ve Beyoğlu semtleri Topçubaşı; Üsküdar, Eyüp, Kağıthane, Boğaziçi'nin iki kıyısı, Kadıköy, Adalar ve Yeşilköy taraflarının zabıtası da bostancıbaşıların sorumluluğuna bırakılmıştır [5].

Hassa bahçelerinde çalışmakta olan ve sorumlu oldukları bölgelerde, padişaha ait saray-ı hümayunlar ile kasr-ı hümayunların bekçiliğini yapmakta olan bostancılar, aynı zamanda kentin büyük bir kısmının da asayişinden bostancılar sorumludurlar. Bostancıbaşılar ise, temel olarak görevi İstanbul'un bağ, bostan, bahçe gibi yeşil alanların gelişmesini, kent kıyılarının ve kırsal bölgelerin güvenlik hizmetlerini sağlamak olan Bostancı Ocağı'nın en üst düzey yöneticisidirler. Ayrıca, Yalı Köşkü'nde oturmakta olan bostancıbaşılar, Sarayburnu bölgesinin, yani saray alanının ve çevresinin güvenliğinden de sorumludurlar [9].

Diğer taraftan, kısmen liman reisliği görevini de üstlenen bostancıbaşılar, padişahın bindiği kayığın dümeninin kullanmak, Marmara Denizi'nden Boğaz'a girişleri ve liman girişlerini denetlemek, Boğaz sularındaki güvenliği sağlamak, Boğaziçi'nin her iki yakasındaki iskelelerin ve köylülerin güvenlik hizmetlerini sağlamak, İstanbul civarındaki ormanların, miri yeşil alanların ve buralardaki kara ve deniz avcılığının denetimini sağlamak gibi hizmetleri de yerine getirmektedirler [3,9,10].

Boğaziçi kıyılarının güvenliğinden sorumlu olan bostancıların en önemli görevlerinden biri de, Boğaziçi'nde ev, yalı, iskele, kayıkhanesi, dükkan veya kahvehane vb. yapıların inşaa ve açılma izinlerinin verilmesidir. Bostancıbaşılar, kimi araştırmacıların, bostancıların sorumlu oldukları bölgeleri iyi tanımak ve asayişini sağlamada kolaylık olması amacıyla, bu bölgelerde oturan halkın isimlerini kaydettiklerini ifade ettikleri, ancak bu yapıların izinlerinin takibi ve kıyı denetimlerini kolaylıkla yerine getirmek amacıyla, Bostancıbaşı Defterleri olarak adlandırılan, bir takım kayıtlar tutmaktadırlar. Gerçekte, söz konusu Bostancıbaşı Defterleri, Sarayburnu'ndan başlayarak Haliç kıyılarını, Boğaz'ın Rumeli ve Anadolu kıyılarını kapsamakta, Üsküdar ve Haydarpaşa'ya kadar olan yerleşimlerin ev, yalı, işyeri, resmi ya da dinsel yapılar olarak kayıt altına alındıkları belgelerdir [11].

1821 yılında, İstanbul'a kent dışından gelenlerin denetim altına alınabilmesi amacıyla bugünkü Bostancı ve Küçükçekmece semtlerinde birer kontrol noktası oluşturularak, bostancılar, kent içi güvenliğinde yeni bir görev daha verilmiştir. Buna göre, Anadolu'dan gelenler Bostancıbaşı Köprüsü Ocağı ustasına, Rumeli'den gelenler ise Küçükçekmece Köprüsü Ocağı ustasına başvurarak, kimliklerini tespit ettirmeden başkente girişlerine izin verilmemektedir [9]. Ayrıca, kente yeni gelenlere, bir hafta içerisinde bostancıbaşıya müracaat ederek, kefillerini bildirmek ve mürur (geçiş) tezkirelerini göstermek zorunluluğu getirilmiştir. Kişilerin İstanbul'a hangi amaçla ve hangi iş için geldiklerini gösteren belgeler olan mürur tezkirelerini bildirmeyenler, işsiz ve güçsüz kabul edilerek, bostancıbaşı tarafından kent dışına çıkarılmakta ve memleketlerine geri gönderilmekteydiler [10].

Bostancı Ocağı içerisinde de, 1826 yılında yeniçeri ocağının kaldırılmasıyla birlikte bir takım düzenlemeler yapılmıştır. 5 Ağustos 1826 tarihinde çıkarılan bir kanunname ile oldukça geniş olan sorumluluk alanlarına sınırlamalar getirilmiş ve görevleri bahçe işleri ve inzibat işleri olarak ayrılmıştır. Bu bağlamda, bostancıların güvenlikle ilgili görevlerine son verilmiş, görevleri yalnızca hassa bağ ve bahçelerinin bakımıyla sınırlandırılmıştır [5]. Diğer taraftan, kentin asayiş işleri ise, Mansure ordusuna bağlı olarak, Bostancı Ocağı'ndan alınan bostancılarla kurulan

Asakir-i Hassa Taburları'na bırakılmıştır [9]. Böylece, İstanbul'un asayişini sağlamak amacıyla, 1826 yılında, kentte 150 profesyonel polis (kavas) ve 500 profesyonel olmayan seymenden oluşan özel bir polis birimi kurulmuştur. Ancak, ordunun komutanı olan Serasker, bu polis örgütünü denetlemeye devam etmektedir [8]. Bu örgüt, Osmanlı İmparatorluğu'nda kurulan ilk ayrı polis kuvvetinin temelini oluşturmaktadır.

Bunların dışında, bostancıbaşının görev yetkileri arasında, saraya ait binaların tamirat işleri, idareleri altında bulunan yerlerdeki arabacı esnafının nizamı gibi konular da yer almaktadır [10]. Ayrıca, başkentin itfaiye hizmetlerinde de görev alan Bostancı Ocağı, İstanbul için sık sık ve sürekli olarak felaketlerle sonuçlanan yangınların söndürülmesinde de, Yeniçeri Ağası ile birlikte görev yapmaktadırlar [2]. Sadrazam, yeniçeri ağası ve bostancıbaşı yangın yerinde bulunarak, yangını söndürmek amacıyla her türlü önlemlerin alınmasını sağlamakla görevliyidiler. Ancak, bostancıların yangınların söndürülmesine yönelik olarak itfaiye görevlerine de, yeniçeri örgütünün kaldırılması ile son verilmiştir.

Bostancıların görevleri arasında yer alan, yeniçerilerden oluşan Tulumbacı Ocağı ile birlikte kentte çıkan yangınların söndürülmesi de, bu tarihten sonra Hassa ordusuna bırakılarak, 1827 yılında tulumbacı takımları oluşturulmuştur. Bu örgüt, her ne kadar İstanbul'daki yangınları söndürme görevini üstlenmişse de, büyük Hocapaşa yangınının söndürülmesinde yeterli olmadığı görülerek, yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. Yeniçerilerin kaldırılmasından önce, her dairenin tulumbalarına nezaret eden, yeniçeri askerlerinden meydana gelen Tulumbacı Ocağı ve görünürde yeniçeri olmayan Bostaniyan-ı Hassa Tulumbacıları olmak üzere yangınların söndürülmesinde özel memurların görev aldıkları dikkate alınarak, bir müdür tayin edilmiş ve her tulumbaya dışarıdan askerler yazılmasına karar verilmiştir [5]. Böylece, 1828 yılında hükümet tarafından kentten belirli noktalarında harik tulumbaları (itfaiye istasyonları) kurulmuş ve sivil tulumbacılar yetiştirilmeye başlanmıştır [8].

2.4. Şehreminliği ve Mimarbaşılık, Ebniye-i Hassa Müdürlüğü'nün Kurulması

Başkentin yönetiminde görev alan en önemli kurumlardan biri de, inşaat ve yapım faaliyetleri ile ilgilenen şehreminliği ve mimarbaşının yönetimindeki Hassa Mimarlar Ocağı'dır. Padişah saraylarının, camilerin ve diğer hayır eserlerinin inşa edilmesi, savaş sırasında yıkılan kalelerin ve tahrip edilen köprülerin tamir edilmesi vb. gibi görev alanları imparatorluk sınırlarına yayılmış olan mimarbaşı [3], aynı zamanda başkentteki mimari etkinliklerden de sorumludur.

Ashında, saraydaki ve imparatorluk dahilindeki devlet inşaat ve tamirat işlerini yürüten hassa mimarları, söz konusu inşaat veya tamiratın yalnızca idari yönleriyle şehreminliğine bağlıdır. Her ne kadar şehreminleri de devlete ait binaların inşaat ve tamiratında görev alsalar da, mimarbaşı gibi inşaa etme yetkisine sahip değildirler [3]. Şehreminleri, inşaat için gerekli malzemenin temini ve gerekli masrafların karşılanması, diğer bir ifadeyle sultan yapılarının mali denetimiyle [12], mimarbaşı ise inşaatın keşif, plan, inşa gibi teknik yönleriyle sorumludur.

Geleneksel yönetim örgütlenmesinde, her ne kadar en başta yetki ve görevleri ayrılmışsa da, özellikle 19. yüzyıl başlarında mimarbaşılar ile şehreminlerin sorumluluk alanlarının birbirine karıştığı görülmektedir. Bunun üzerine, bu durumun düzeltilmesi amacıyla, 1831 yılında Ebniye-i Hassa Müdürlüğü kurularak, idari işlerden sorumlu olan ve hassa mimarlığının üstünde bir makam olan şehreminliği ile mimarbaşılığın birleştirilmesi yoluna gidilmiştir [13]. Böylece, "*fenn-i bina ve hendesede maharet ve dirayeti mücerreb olan*" eski mimarbaşı Abdülhalim Bey, ilk Ebniye-i Hassa Müdürü olarak atanarak [3], kamu binalarının inşaatı ile özel binaların denetlenmesi görevi verilmiştir.

Kent içindeki bendlerin ve su yollarının inşaatı, sokak onarım çalışmaları keşifleri ve kaldırımların tamirâtı vb. gibi kamu hizmetleri Ebniye-i Hassa Müdürlüğü'nün sorumluluğuna verilmiştir [3,12]. Özellikle su bendlerinin temizliği ve bakımının yapılmasına özen gösterilmiştir. Örneğin, Ebniye-i Hassa Müdürü Abdülhalim Bey, 1831 yılında İstanbul halkının en önemli ihtiyaçlarından olan su konusunda çekmemesi için, Büyük Bend ve Topuz Bendi'nin

temizlenmesi amacıyla görevlendirilmiştir. Tahsis edilen 1500 aemele ve 200 at ile 1831 yılında, bendlerin temizliğine başlanmıştır [5].

3. SONUÇ

Başkent İstanbul başta olmak üzere, geleneksel Osmanlı kent yönetim sisteminde, yeniçeri ordusunun kaldırılması, en büyük dönemeci tanımlamaktadır. Yeniçeri ordusunun kaldırılmasıyla birlikte, gerçekte kendi içinde belirli bir düzeni ve geçerli bir işlerliği olan sistem zayıflamış hatta temelden sarsılmıştır. Örneğin, bostancı ocaklarının kapatılmasıyla, kentsel ve kırsal alanların güvenliğinin sağlanması veya tulumbacı ocaklarının kaldırılmasıyla da yangınların söndürülmesi gibi hizmetlerin hangi kişiler ya da kurumlar tarafından yerine getirileceği problemi ortaya çıkmıştır. Benzer biçimde, Bab-ı Meşihat'ın kurulmasıyla şeriye mahkemeleri de bu kuruma bağlanmış ve kadınların yalnızca mimari etkinliklerde görev yapacakları fark edilmiştir. Ancak, kentteki mimari faaliyetleri gerçekleştirme görevi, yeni kurulan Ebniye-i Hassa Müdürlüğü'ne verildiği için, kadılık makamı zorunlu olarak kaldırılmıştır.

Dolayısıyla, sonuç olarak yeniçeri ordusuyla birlikte bu orduya bağlı olarak görev yapan kurumlar da kaldırılmış ve gerçekte bu durum da, kent yönetim mekanizmalarının ayrışmasına neden olmuştur. Buradaki asıl amaç, bazı kentsel hizmetlerin hangi kişiler veya kurumlar tarafından hangi ünvanlarla yerine getirileceği sorununa çözüm yaratmaksa da, bu, Osmanlı kentlerinde gerçek belediye yönetimlerinin de yaratılma sürecini başlatmıştır. Ancak, kent yönetimi örgütlenmelerindeki bu değişim belirli bir plan dahilinde ve sistemli bir biçimde değil, bazı alanlarda meydana gelen dönüşümlerin zorunlu bir parçası olarak gerçekleştirilmiştir. Her ne kadar, bu dönüşümler, şehircilik alanında olumlu gelişmelere yol açmış olsa da, gerçek anlamda bir belediye teşkilatının hayata geçirilmesi için 1855 yılını beklemek gerekecektir.

KAYNAKLAR / REFERENCES

- [1] Çelik, Z., 19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti: Değişen İstanbul, 1. baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1998.
- [2] Cezar, M., Osmanlı Başkenti İstanbul, Erol Kerim Aksoy Kültür, Eğitim, Spor ve Sağlık Vakfı Yayını, İstanbul, 2002.
- [3] Ergin, O. N., İstanbul Şehreminleri, haz. Ahmed Nezih Galitekin, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 1996.
- [4] Ergin, O., Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü Neşriyatı, İstanbul, 1936.
- [5] Ahmed Lütfi Efendi, Vak'anüvîs Ahmed Lütfi Efendi Tarihi, 1. baskı, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı – Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999.
- [6] Ortaylı, İ., İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, 21. baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.
- [7] Cerasi, M. M., Osmanlı Kenti, Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi, çev: Aslı Ataöv, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999.
- [8] Shaw, S. J., Shaw, E. K., Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye Cilt 2, 2. baskı, E Yayınları, İstanbul, 2006.
- [9] Sakaoğlu, N., "Bostancı Ocağı", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, cilt 2, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, 305-307, 1994.
- [10] Özcan, A., "Bostancıbaşlarının Beledi Hizmetleri ve Bostancıbaşı Defterlerinin İstanbul'un Toponomisi Bakımından Değeri", Tarih Boyunca İstanbul Semineri, 29 Mayıs-1 Haziran 1988 Bilirdirler, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 31 – 38, 1998.
- [11] Kayra, C., Üyepazarcı, E., İkinci Mahmut'un İstanbul'u Bostancıbaşı Sicilleri, 1. baskı, İBB Kültür İşleri Dairesi Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 1992.

- [12] Tekeli, İ., "19. Yüzyılda İstanbul Metropol Alanının Dönüşümü", Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri, 2. baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 19-30, 1999.
- [13] Cezar, M. Sanatta Batı'ya Açılış ve Osman Hamdi, 2. baskı, Erol Kerim Aksoy Kültür, Eğitim, Spor ve Sağlık Vakfı Yayını, İstanbul, 1995.